

DIVERSÀRIUM

Col·lectiu Ilerdam Videas

Reflexions i consideracions sobre la cultura confinada

La cultura és la creació i la realització de valors, normes i béns materials per a l'ésser humà. La cultura depèn de cada societat, és a dir, del temps i de l'espai, o àmbit geogràfic, determinats d'un grup humà.^[1] Inclou sempre una ideologia, i per tant una escala de valors i interessos, i l'art i la tecnologia són les seves expressions en forma d'aplicació pràctica directa. Es pot estudiar des d'una aproximació axiològica o des d'una de descriptiva, que oposen, respectivament, cultura i societat o cultura i natura.^[2] *Cultura* prové del llatí *cultura*, derivat de *colere*, "cultivar" o "conrear".

La cultura no s'atura mai: es reconfigura, es reubica, busca noves maneres, codis, mitjans. És una font que ens rega i un mirall del que som i del que podem esdevenir. La creem entre tots quan parlem, pensem, sentim, i també quan ens busquem i interactuem entre nosaltres. Ilerdam Videas obria el 2020, amb la proposta de generar un espai de trobada d'agents promotors de la cultura: artistes, gestors i públics, cada 29 de mes en punts culturals diversos per afavorir la difusió i la dinamització de la cultura a Lleida i posar-la en valor i a l'abast de tothom.

La presencialitat obre un gran ventall de possibilitats, no només d'experimentar i sentir molt més intensament, sinó també de crear llaços, generar laboratori i promoure contactes entre persones que tenen inquietuds que conflueixen. Aprofito per obrir parèntesi i posar el focus sobre la necessitat d'una agenda única, que aculli tots els esdeveniments culturals i que els difongui, siguin presencials o online, per posar-los a l'abast del públic general i enterrar la frase "a Lleida no hi fan mai res".

No hem pogut reunir-nos presencialment més que al gener i al febrer, però hem seguit generant espais de trobada a través de canals propis (amb un festival de música i literatura inclòs, el Des De Casa Fest), amb els quals hem posat en

Foto capçalera: Imatge de l'homenatge que Carles Santos va retre al pintor Josep Guinovart a Agramunt, desembre 2008. Una estructura castellera de dotze pianos que van cremar com una falla. Una performance impossible de fer en confinament. Xavier Monge.

valor el talent de creadors i gestors —de terres lleidatanes— perquè servís d'alè i d'inspiració per a tots els qui estan cultivant-se o creant. I és la seva veu la que volem sentir, les seves reflexions i consideracions sobre la cultura confinada: què en pensem o com ho han viscut. Aquí teniu algunes de les reflexions que han compartit.

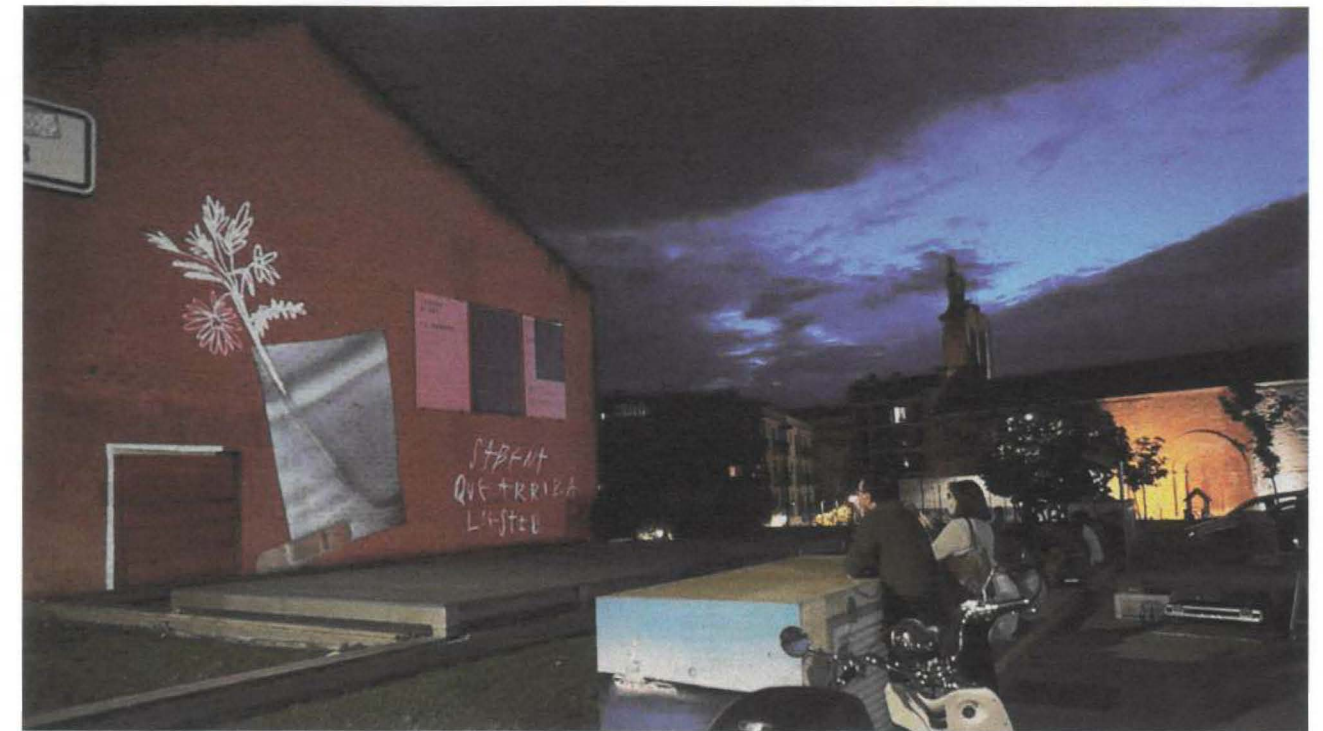
Pilar Bosch,
Ilerdam Videas

La cultura ha respost a l'envestida de la pandèmia, diria, de forma irregular. Les arts escèniques (música, teatre en tots els seus vessants, dansa, circ...) i les arts literàries han estat les millors a l'hora de respondre al repte de no amagar el cap sota l'ala. Així, han reaccionat a una situació general de desconcert i de por a través de concerts i espectacles en balcons i terrasses i a l'espai públic, o en diferit, com el TNC digital, Temporada Alta i l'obra de Cabo San Roque que et descarregaves al mòbil i que transcorria en un supermercat, o com la llibreria de Lleida El Genet Blau en activar un contacontes per telèfon (que li ha valgut un dels tres premis de Coronacultura de les FACC), i que ha buscat rescabalar l'immens greuge del tancament de les biblioteques a través de contacontes diaris retransmesos pels seus canals d'Instagram i de Facebook.

Però en les arts visuals —i això, és clar, és una opinió personal—, sobretot durant el període del confinament més dur, la resposta ha estat més tèbia. Des de diferents institucions ha semblat que l'art havia d'estar al servei de la població, però no pas per comprendre la situació actual i reflexionar de forma crítica, sinó, en moltes ocasions, com una proposta de manualitats, un mer entreteniment per a aquelles famílies que, com la meua, tenen petits a casa, en un complicat exercici funambulista per trobar l'equilibri entre el teletreball, l'educació i la salut mental.

De nou, una ocasió perduda, perquè, tot i la complexitat de la situació, ja fa massa anys que des de l'educació artística es reivindica que l'art no són manualitats perquè nosaltres mateixos perpetuem aquest prejudici.

Fotografia del mapping sobre l'edifici del Centre d'Art La Panera *Acomiadem-nos*, de Titilamel.

Els artistes i els equipaments de les arts visuals, un cop tancats museus i centres d'art, s'han bolcat a generar continguts digitals, que sovint no han estat nous continguts específics per als formats digitals ni han tingut prou en compte la nova situació.

Algunes excepcions remarcables han estat les formacions per Instagram de Cori Mercadé per al MAC de Marató, el *Diari de confinament* del MACBA, les càpsules confinades de la Fundació Vila Casas, la tasca d'Ilerdam Videas de vertebració dels agents culturals i de difusió dels artistes del territori a partir de les xarxes i —deixeu-me que escombri cap a casa— el projecte *Titilamel*, degut a Ernest Costafreda, del Centre d'Art La Panera, plantejat per fer visible l'art fora dels murs del centre, o projectes artístics col·laboratius que, abans del març del 2020, era impensable que no es fessin presencialment, com *Això ho canvia tot* i *La bona mort*, d'Albert Potrony, *Volem fer saber*, de Sandra March, o el taller d'educació artística de Roc Domingo amb la col·laboració d'Albert Gironès, projectes, tots, carregats d'afectes, coneixement i mirada crítica a través de les pantalles.

Pel que fa als artistes, els exemples que puc destacar, com ara el projecte de Joan Fontcuberta *Solidaritat*, que ha realitzat juntament amb Òmnium, són més aviat pocs.

¿Quin impacte social real tenen els centres d'art o museus d'art en una població que se sent vulnerable i que veu retallats els seus drets individuals en pro del bé comú a causa de les mesures sanitàries?

Els equipaments culturals, ¿no haurien d'incentivar la reflexió i estar alerta que aquestes retallades de drets, ara necessàries, no suposin una pèrdua irreversible un cop represa la normalitat

post-Covid? Com es pregunta el filòsof Paul B. Preciado, ¿què suposa que els nostres domicilis hagin estat centre de producció i consum i de control biopolític, amb un augment de la tolerància ciutadana envers el control cibernètic estatal i corporatiu?

En fi: que no sigui aquesta situació un trampolí que, juntament amb censures i demagògies, ens impulsi cap al pensament únic propi del feixisme...

De ben segur que ens esperen moltes mostres i productes culturals al voltant de la pandèmia: el MACBA ja ha anunciat que n'està preparant una, que serà l'última proposta de la direcció de Ferran Barenblit. En aquest punt, cal destacar la capacitat de reacció del Museu d'Art Jaume Morera, en què l'educadora Txell Bosch ha comissariat *Reclòs-a* amb la col·lecció del museu, de la qual també forma part el Fons Panera. Benvingudes siguin totes aquestes produccions, i les que han de venir, si ens ajuden a posicionar-nos al voltant de la vulnerabilitat, la mort i el que suposa viure en comunitat.

La cultura ha de ser segura sanitàriament, com tots els altres àmbits de la vida social. Ni més ni menys. El que estipuli el Procicat. Ara bé, hi ha una famosa cita, l'autoria de la qual està en disputa entre l'artista Banksy i l'activista i docent César A. Cruz, que diu "art should comfort the disturbed and disturb the comfortable", i que es podria traduir com a "l'art hauria de donar refugi als vulnerables i pertorbar els privilegiats".

¿Ens conformem que la cultura sigui segura perquè no hi ha ningú a les sales?

¿Ens preguntem realment el perquè d'aquesta absència de públic, més enllà d'atribuir-la a la por al contagi per la pandèmia (no pas en el cas de Lleida: no em feu parlar!) o a la falta de turisme?

Els qui treballem amb l'art i/o la creació contemporània, ¿no hauríem de ser prou creatius per construir sinergies amb la comunitat i noves vies per apropar-nos als públics i interpel·lar-los?

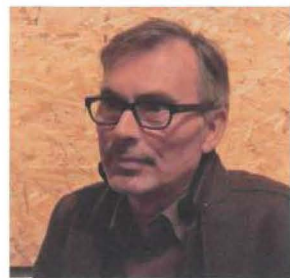
Davant l'eslògan "la cultura és segura", repetit com si fos un mantra, us diré que jo vull que la cultura compleixi les normes de seguretat pel que fa a prevenció, com l'escola, els supermercats i els bancs, però que sobretot vull que sigui crítica i em faci qüestionar el present i reflexionar, i que em proporcionï experiències significatives en què em pugui resguardar en moments de naufragi. Proposo canviar aquest lema per una de les frases de oro de l'artista Dora García: *L'art és per a tothom, però només una elit ho sap.*

Roser Sanjuan Plana,
responsable de programes
públics al Centre d'Art La
Panera

Moltes coses a dir sobre confinament i cultura. En diré dues o tres que ara se m'acuden. Confinat, he viscut la cultura molt intensament: moltes hores de lectura, llargues escoltes de música, molt Filmin i concerts en *streaming* i a YouTube. El confinament m'ha fet també una mica més pobre, ja que m'ha limitat com a treballador del sector i ha dibuixat a l'horitzó un interrogant gegant, que ha provocat en la gent del gremi un neguit i una incertesa encara més grans de l'habitual. La pandèmia està transformant les formes de consum cultural, i em pregunto en quina mesura això farà canviar la mateixa essència de la cultura. Ho farà fins a fer-la esdevenir quelcom que no havíem imaginat? Confinament i pandèmia són culpables d'haver canviat una mica la meua vivència personal de la cultura i el món en general, i entenc que això no s'acaba aquí.

Josep Ramon Jové,
director de Quadrant Corner
Records i del Festival Jazztardor

Cultura confinada és una expressió que a mi em sembla un oxímoron. El procés creatiu pot dur-se a terme en confinament, però el resultat s'ha de mostrar en públic i el públic l'ha de poder valorar en tot el seu abast. Tots els sentits s'haurien de veure involucrats en la percepció del fet artístic. Una pantalla com a transmissor ens permet veure i oír, però no *sentir* en el significat més extens de verb. Ens calen museus, teatres, auditoris i cinemes; ens calen companys de viatge que comparteixin amb nosaltres l'experiència cultural viscuda, que la comentin i la recordin perquè perduri i ens transformi.

Xavier Monge,
músic

Cultura, entre la pesta i la pandèmia

Shakespeare va néixer l'any 1564, quan la pesta bubònica feu la seva primera aparició a Londres. I aquest fou l'escenari de fons de bona part de la seva vida. L'any que es va casar, el 1582, va esdevenir-se el segon rebrot de la malaltia; deu anys després, amb el tercer, ja era famós per les seves obres, però encara en vida seva va tenir lloc un quart i encara un cinquè rebrot. Les autoritats d'aleshores ja s'havien adonat que les multituds augmentaven els contagis, i van decretar mesures del que ara anomenem "distància social", com el confinament de la població, el tancament d'espectacles públics i la restricció de les activitats als mínims supervivencials. Un decret de 1603 explicitava que, quan els morts passaven de 30 a la setmana, calia tancar totes les assemblees, festes, trobades, competicions i teatres. Llevat, és clar, de les misses, en què, per una rara superstició, hom creia que ningú no es podia infectar. Això sí, per si de cas, els infectats tenien prohibit assistir-hi. Entre els anys 1606 i 1610, durant els quals ens consta que el dramaturg va escriure *Macbeth*, *Antoni i Cleòpatra*, *Un conte d'hivern* o *La tempesta*, els teatres amb prou feines van poder obrir nou mesos en total, i encara amb interrupcions.

Curiosament, ni a les seves obres ni als seus poemes no apareix directament la pesta, però s'hostatja en el rerefons i també en les expressions de disgust dels personatges i en les comparacions i metàfores amb què s'expressen. Així, el rei Lear insulta la seva desagradada filla dient que és "A plague-sore, or embossed carbuncle / In my corrupted blood." Això és, "una nafra de pesta, una pústula purulenta en la meua sang corrupta". O Coriolà, que escup als plebeus dient-los: "You herd of boils and plagues". Això és, "vosaltres, ramat de furóncols i plagues (de pesta)." A les obres de Shakespeare hi ha morts violentes de tota mena, però ningú no mor empestat, per bé que el desllorigament d'una de les més famoses, *Romeo i Julieta*, no seria el mateix sense la plaga. Romeo és desterrat a Mantua per haver occidit Tybald en revenja perquè aquest ha matat Mercutio, el seu amic. Mentrestant, Julieta i el frare Laurence han elaborat un estratagema per reunir els amants: ella prendrà una posició catalèptica que la farà passar per morta. Però la carta en què se l'avisava del fet no arriba a Romeo, perquè qui la hi havia de dur ha estat retingut pels agutzils i obligat a fer quarantena. Això farà que Romeo vagi a la tomba de Julieta per acompanyar-la en la mort.

Dit això, quin ensenyament podem treure de l'experiència shakespeariana en relació amb la pesta, el confinament, la mort, la producció i el consum cultural?

Com una situació de confinament pot influir en la creació artística?

En primer lloc, proporcionant lleure, repòs i tancament a l'escriptor o creador en general. Sovint, la creació no reclama més que això: temps i espai mental. Badar no és simplement no fer res. Badar és com dormir, estat en què les neurones es refan i alhora estableixen noves connexions. Recordin la dita: "Consultar amb el coixí". Aquesta és la qüestió, la nit del repòs, ni que sigui d'un repòs confinat, gesta l'art en la foscor.

En segon lloc, proporcionant temes de reflexió o de treball. No cal que siguin nous, només cal que les circumstàncies facin ressaltar coses en les quals abans no havíem parat esment. L'egoisme, la hipocresia, la indiferència dels uns pels altres..., i també la generositat, l'altruisme i fins i tot l'heroïcitat.

En fi, l'art resisteix sempre els dards i fonades de la ultrajant fortuna. Parafraçant Hamlet, només podem armar-nos contra el mar de sofriments (adés la pesta, ara la pandèmia) i enllistir-los lluitant, resistint. La millor lliçó que l'exemple de Shakespeare ens ensenya és que ell feu el cor fort, els teatres van tornar a obrir i les seves obres, nascudes entre crits d'agonia i desesperació, han esdevingut, potser per això mateix, immortals.

Ramon Camats,
filòsof i assagista

Per als creadors, el confinament és una mena de paradís. És en el recolliment i la connexió amb un mateix que es pot experimentar, treballar i aprendre.

M'estic referint a la producció creativa, no al consum, que és un altre vessant del món de l'art. Sovint incompatible amb l'esperit d'artista.

La creativitat és una eina imprescindible per a l'autoconeixement i el benestar personal, i em consta que, en aquests moments Covid, hi ha molta gent que ho està descobrint. Endavant amb l'art!

Rous Laveda, pintora
a La Bohème by Laveda

Fotografia d'Àngel Ruiz

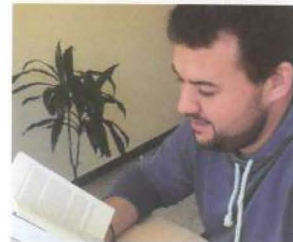
La millor manera que he trobat de viure el confinament ha estat escriure moltes hores cada dia. Espero que d'aquest treball en surti alguna cosa que ja no estigui confinada.

Pere Rovira,
escriptor

La pandèmia ens ha ajudat a parar, reflexionar, mirar enrere, rellegir i veure que un llibre sempre és novetat mentre hi hagi algun lector que l'estigui descobrint.

Jaume Graus,
editorial Fonoll

Fotografia de Rafa Ariño, de l'exposició itinerant *Girando con... Besos y abrazos*, on es veuen l'Axel (Sidonie) i la Irene, amb la petita Gal·la encara a la panxa.

Durant el confinament, he vist coses d'una inquietant seducció, que em pensava que ja no veuria. Les bèsties del bosc atrevint-se a sollar l'avinguda deserta, el braó dels ocells espantats per un aire orfe de ressonàncies.

Silenciat el brogit i el tràfec de la ciutat moderna, què se sent sense sentir, què es veu sense veure-ho, com una brisa intuïda sobre el lloc de les bèsties i a l'estela dels ocells solitaris?

Allò de què, des del quadern o el llenç, hauríem de parlar.

És el buit de mar endins, a vessar de misteri, cap a on les multituds de la platja s'havien aplegat sense atrevir-se a entrar-hi; és la crida del nou revolt desconegut al fons del bosc; el darrer pas impossible abans de deixar la punta de l'escullera.

Hi ha un silenci animal i immutable, una veritat que aniquila les fórmules. Sembla petit llavors aquest enorme tràfec, constant i antic, en què vam viure.

Potser se sent, enllà del silenci i el desert dels carrers, la cançó de l'amor que anhelàvem i cura.

Eduard Roure,
escriptor

Fotografia de Mariona Roure

En un primer moment, el confinament no és una situació tan diferent per al col·lectiu artístic. Acostumats a crear aïllats del soroll, en espais sovint reduïts i on el temps s'atura mentre sorgeixen les idees. La gran diferència és que en aquesta nova i incerta situació, els artistes no podem projectar-nos en el futur. No podem posar data d'estrena, no podem anotar-la a l'agenda. És com comprar-te uns pantalons dels quals t'has enamo-

Intervencions a l'espai públic d'AKA Modesto.

rat, però que et diuen que no més podràs portar per casa. Agafem-ho com un nou aprenentatge de creixement interior sense deixar de somiar.

Antoni Tolmos,
pianista i compositor

Fotografia de Santi Iglesias

Ara més que mai, hem de valorar la cultura; sort en tenim, els que ens hi dediquem, per suportar aquesta pandèmia, perquè en moments d'incertesa ens refugiem en nosaltres mateixos i surt el millor de la nostra inspiració. Sort en tinc, del ball: em renova i m'encoratja a tirar endavant

No deixem morir la cultura; si no, morirem tots una mica.

Dolors Pubill,
ballarina i divulgadora del ball del garrotín

Fotografia de Xavi Rué

